

Z judikatury Ústavního soudu České republiky

1) Pokud obecné soudy rozhodly o vině a trestu stěžovatele na základě extrémně rozporného a neúplného dokazování, porušily princip objektivní pravdy a princip presumpce nevinny a zasáhly do sféry ústavně chráněných práv stěžovatele.

2) Za situace, kdy jediné přímé důkazy, obsahující celkové vylíčení události, tj. výpovědi obviněného a poškozeného (žádní další očití svědci nebyli zjištěni), jsou při popisu základních skutkových okolností rozporné až protikladné, bylo zapotřebí věnovat mimořádnou pozornost nepřímým důkazům.

3) Znalecké zkoumání složitých odborných otázek skýtá zásadně lepší předpoklady pro poskytnutí kvalitního a věrohodného důkazu, než pouhé odborné vyjádření. To je garantováno preciznější a podrobnější procesní úpravou znaleckého dokazování v trestním řádu (včetně práv poskytnutých obviněnému v ust. § 105 odst. 3 tr. ř. - právo vznášet námitky proti osobě znalce a proti formulaci otázek, což posiluje prvky kontradiktornosti řízení), vyššími nároky na ověřování odborné kvalifikace znalce zakotvenými ve zvláštních předpisech o znalcích (viz zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů), možnostmi znalce požadovat přístup k relevantním informacím ze spisu a podílet se na provádění procesních úkonů (viz § 107 tr. ř.). Právní garancí za správnost znaleckého posudku je rovněž trestní odpovědnost znalce za trestný čin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 175 tr. zák., která u zpracovatele odborného vyjádření neexistuje.

4) Ústavní soud ustáleně judikuje, že zásadně se necítí být povolán k tomu, aby přehodnocoval důkazy, které obecné soudy provedly, a tím zasahoval do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81, čl. 90 Ústavy). Na druhé straně však je Ústavní soud nejen oprávněn, ale i povinen posoudit, zda řízení jako celek bylo spravedlivé a zda v něm nebyla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

5) Ústavní soud ve své konstantní rozhodovací praxi vymezil podmínky, za nichž nesprávná aplikace norem jednoduchého práva obecnými soudy

vede k porušení ústavně zaručeného práva či svobody (k tomu srov. např. nálezy Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 173/02, sp. zn. I. ÚS 733/01). Jednou z nich je případ svévolné aplikace normy jednoduchého práva ze strany obecného soudu, a to za situace, kdy právní závěr obecného soudu je „v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými a právními zjištěními“ (např. III. ÚS 84/94, III. ÚS 166/95, I. ÚS 401/98, II. ÚS 252/99, I. ÚS 129/2000, I. ÚS 549/2000, III. ÚS 694/02, IV. ÚS 433/02).

6) Pokud obecné soudy provedly rozporné a neúplné hodnocení důkazů a zjištěný skutkový stav rekonstruovaly v rozporu s provedenými důkazy, porušily tím základní práva stěžovatele obsažená v článku 36 odst. 1 Listiny. Odvolací i nalézací soud nedostály požadavkům plynoucím ze zásady *in dubio pro reo*, zakotvené v článku 40 odst. 2 Listiny. Ústavní soud zde odkazuje i na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který opakovaně konstatoval, že každý případ, který vyvolává důkazní pochybnosti, musí být vykládán ve prospěch obviněného (viz např. rozsudek ve věci Barberá, Messeque a Jabardo proti Španělsku z roku 1988, A-146).

7) Trestněprávní teorií je všeobecně uznáváno, že závěr o eventuálním úmyslu, tj. o tom, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn [§ 4 odst. b) tr. zák.], musí být opřen o konkrétně zjištěné skutečnosti (stejně viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03). Nepřímý úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat. Závěr o úmyslu lze učinit i z objektivních skutečností, např. z povahy činu a způsobu jeho provedení (srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 433/02), avšak musí se tak stát po velmi detailním dokazování a všestranné analýze jednání. V daném případě nezbytným předpokladem pro závěr o srozměnění pachatele se zamýšleným následkem je prokázání toho, že pachatel si daný následek představoval jako možný a nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku (viz např. Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 5. vyd. Praha : ASPI 2007, str. 236).

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR [III.ÚS 1076/08 ze dne 15.srpna 2008]

Z odůvodnění:

I.

V ústavní stížnosti, doručené Ústavnímu soudu dne 28. 4. 2008, napadá stěžovatel rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 5. 6. 2007 sp. zn. 4 T 199/2006, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. 7 To 376/2007 a usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 2. 2008 sp. zn. 3 Tdo 90/2008 a navrhuje jejich zrušení. Tvrdí, že uvedenými rozhodnutími obecných soudů a řízením, které jejich vydání předcházelo, byla porušena jeho základní práva a svobody, jmenovitě právo nebýt stíhán nebo zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon podle článku 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a dále právo na spravedlivý proces podle článku 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), a podle článku 36 odst. 1 Listiny. Též prý nebyl respektován princip presumpce neviny dle článku 40 odst. 2 Listiny, článek 6 odst. 2 Úmluvy a článek 14 odst. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Ústavní soud konstatuje, že ústavní stížnost byla podána včas a řádně a splňuje náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozděj-

ších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

II.

Ústavní soud si vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 4 sp. zn. 4 T 199/2006, z něhož zjistil:

Stěžovatel (v trestním řízení „obviněný“) byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 5. června 2007 sp. zn. 4 T 199/2006 uznán vinným pokusem trestného činu ublížení na zdraví dle § 8 odst. 1 tr. zák. k § 222 odst. 1 tr. zák. a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 30 měsíců.

Skutek trestného činu měl být (zkráceně řečeno) spáchán tím, že obviněný dne 22. 4. 2006 kolem 2,35 hod. v Praze 4, v ulici U Svěpomoci, před domem č. 884/4 po předchozí rozepři s M. K. (dále též „poškozeným“), nar. 19. 4. 1977, použil proti němu neoprávněně svou soukromou pistoli zn. ČZ, ráže 7.65 mm, a jedním z výstřelů ho zasáhl do břicha, čímž mu způsobil poranění velké předstěny, svrchní vrstvy příčného tračnicku a poranění břišní stěny, přičemž, pokud by zasáhl břišní orgány - zažívací trubici, pak by existovalo riziko rozvoje břišní infekce a sepse a při zasažení jater či sleziny, tj. orgánů topograficky blízkých střelnému kanálu, by hrozilo krvácení a šok, tj. vážná

porucha zdraví, též s hrozbou smrti, čehož si obviněný musel být vědom vzhledem k průstřelu přední levé části břišní stěny, kde se nachází životně důležité orgány, ale k těmto komplikacím nedošlo, poranění si vyžádalo hospitalizaci do 27. 4. 2006 a pracovní neschopnost trvala do 12. 5. 2006.

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. 7 To 376/2007 bylo podle § 256 tr. ř. zamítnuto odvolání obviněného.

Usnesením Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 2. 2008 sp. zn. 3 Tdo 90/2008 bylo podle § 265i odst.1 písm.e) tr. ř. odmítnuto dovolání obviněného.

III.

Stěžovatel se domnívá, že obecné soudy napadenými rozhodnutími porušily jeho ústavní práva, a to konkrétně těmito chybnými postupy a nesprávnými skutkovými a právními závěry, vyznívajících v její neprospěch:

Orgány činné v trestním řízení prý od samého zahájení trestního stíhání až do jeho skončení porušovaly zásadu presumpce neviny. Za situace, kdy proti sobě stály dvě protichůdné verze skutkového děje, totiž usvědčující verze poškozeného a vyvíňující verze obviněného, orgány činné v trestním řízení účelově shromažďovaly důkazy toliko ve prospěch verze poškozeného, za-

tímco verze obviněného byla potlačována a jakýkoli důkaz svědčící v jeho prospěch byl zcela bagatelizován nebo dokonce překroucen.

Stěžovatel předkládá Ústavnímu soudu svou skutkovou verzi případu, zastávanou jím v celém průběhu trestního stíhání:

Mezi ním jako taxikářem a M. K. jako zákazníkem došlo poté, co M. K. odmítl zaplatit řádně vyúčtovanou cenu za jízdu taxíkem, ke sporu o zaplacení jízdného. Stěžovatel se rozhodl přivolat mobilním telefonem policii, ale to se nelíbilo poškozenému, který ho po vystoupení z vozidla napadl, a to nejprve tak, že ho natlačil pomocí předních dveří auta do sedadla vozu a poté ho napadl kovovou tyčí - násadou od smetáku, kterou ho bodal do prsou a způsobil mu bolestivé zranění. Za této situace stěžovatel použil pistoli, kterou má v řádném držení a kterou si vezl v automobilu pod gumovou podlážkou, k varovnému výstřelu z okénka auta do vzduchu. Po tomto výstřelu se prý poškozený na stěžovatele vrhl a bolestivě mu přes hranu staženého okénka páčil pravou ruku, ve které stěžovatel pistoli držel. Při souboji o zbraň došlo k nechtěnému výstřelu, a to v momentě, kdy se stěžovatel poškozenému vyškubl ze sevření. Tímto druhým výstřelem byl prý poškozený náhodně zasažen, stěžovatel výstřel nezamýšlel. Po výstřelu chtěl prý poško-

zený pokračovat v útoku tyčí, ale po náprahu se zastavil a nakonec odhodil tyč do zahrady. Stěžovatel poté mobilem přivolał na místo policii.

Souhrnně řečeno, stěžovatel předkládá verzi, podle níž on sám jednal v nutné obraně po předchozím fyzickém útoku poškozeného; druhý výstřel, kterým byl poškozený zraněn, nebyl mířen na tělo poškozeného, došlo k němu nechtěně při zápase.

Stěžovatel vytýká obecným soudům, že svá rozhodnutí opřely o vadně provedené, resp. nesprávně zhodnocené důkazy. Konkrétně uvádí tyto, podle jeho názoru nesprávné důkazní závěry:

- ačkoliv zpracovatel odborného vyjádření z oboru balistiky Z. Z. ve své výpovědi při hlavním líčení dne 23. 5. 2007 připustil, že vzdálenost střelby mohla být "i řekněme ten jeden metr", nalézací soud v odůvodnění rozsudku tvrdí v neprospěch stěžovatele, že vzdálenost střelby byla v rozpětí 1 až 2 metry;
- zcela zaujaté jsou podle mínění stěžovatele závěry soudů všech stupňů při hodnocení zranění, která stěžovateli způsobil poškozený; ačkoliv tato zranění na těle poškozeného byla zjištěna okamžitě po činu, jsou objektivně podchycena v lékařských zprávách a jsou objasněna též ve znaleckém posudku prof. MUDr. I. B., přesto obvodní soud vyvozuje ničím nepodložený

závěr, že ke zraněním nemuselo dojít při potyčce s poškozeným, ale že zranění mohla vzniknout před incidentem nebo po něm; stěžovatel takový postup označuje za svévolné hodnocení důkazů;

- za zcela tendenční pokládá stěžovatel poukaz obsažený v odůvodnění odsuzujícího rozsudku, že nepředal ke znaleckému zkoumání krvi potřísněné tričko; uvádí, že pokud bylo zapotřebí takový důkaz opatřit, měla tak učinit policie, která ho měla vyzvat, aby tričko ke zkoumání předal; je-li navíc ironizováno Městským soudem v Praze jeho vyjádření, že krvi potřísněná věc je nebezpečným odpadem, jeví se stěžovateli takový přístup soudu jako zaměřený vůči jeho osobě;
- přístup obecných soudů k jeho poraněním vzbuzuje dojem, že soudy naznačují, že si zranění záměrně způsobil sám, aby mohl uplatnit verzi o svém napadení; takový přístup, který není opřen o žádné důkazy, pokládá stěžovatel nejen za nepřipustný, ale i za neprofesionální a neetický;
- je nesprávné, jestliže soud sám činí závěry, k nimž je třeba určité odbornosti a které může činit toliko znalec; stěžovatel navrhl jak soudu prvního stupně, tak soudu odvolacímu, aby soud přibral znalce z oboru psychiatrie k posouzení otázky, jaký vliv měla opilost poškozeného (2,5 promile alkoholu

v krvi) na jeho věrohodnost; znalec-psychiatr by měl též posoudit vliv požití většího množství alkoholu na neadekvátní agresivitu poškozeného; soudy však důkazní návrh odmítly a otázku posoudily samy tak, že opilost poškozeného na jeho věrohodnost neměla vliv; neakceptování tohoto důkazního návrhu pokládá stěžovatel s odkazem na judikaturu Ústavního soudu za tzv. opomenutý důkaz;

- znalec z oboru sebeobranu JUDr. Z. N. překročil, dle mínění stěžovatele, své kompetence, jeho posudek je kontroverzní, přičemž obecné soudy náležitě nezdůvodnily, proč a které relevantní skutečnosti z jeho posudku převzaly a které nikoli; spíše bylo namísto takový posudek zcela odmítnout a přibrat znalce nového, což však soudy neučinily.

Stěžovatel si je vědom skutečnosti, že Ústavnímu soudu v zásadě nepřísluší přehodnocovat dokazování prováděné obecnými soudy, nicméně, s odvoláním na ustálenou judikaturu, soudí, že v jeho případě obecné soudy vykročily při dokazování z mezí ústavnosti v neprospěch stěžovatele a dopustily se excesu, spočívajícího v naprosto svévolném postupu při hodnocení důkazů v jeho neprospěch.

Závěrem stěžovatel vyjadřuje přesvědčení, že „předmětná věc má

svůj přesah do obecnější roviny“. Jako nepřijatelný se mu jeví postup orgánů činných v trestním řízení, které kriminalizují jednání obranného charakteru, a to dokonce i tím způsobem, že je obrácena role útočníka a poškozeného. Popření presumpce neviny u osoby, která se brání útoku, zpochybňuje podle stěžovatele samotné základy osobní svobody bránící se osoby.

IV.

Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků a vedlejších účastníků k ústavní stížnosti. Ve vyjádření všech tří soudů, jejichž rozhodnutí jsou napadena ústavní stížností a ve vyjádření Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 4 je rekapitulován dosavadní průběh trestního stíhání a je poukazováno na to, že stěžovatel v ústavní stížnosti toliko opakuje námitky, uplatněné již v trestním řízení. Jeho námitky jsou pokládány za neopodstatněné a je navrhováno zamítnutí ústavní stížnosti. V podrobnostech odkazují tyto orgány činné v trestním řízení na argumentaci, uvedenou v napadených rozhodnutích. Protože tato vyjádření neobsahují žádné nové skutečnosti, které by nebyly známy z průběhu trestního řízení, nezasílal je Ústavní soud stěžovateli k replice.

Všichni účastníci a vedlejší účastníci souhlasili s upuštěním od ústního jednání. Ústavní soud dospěl

k závěru, že od ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci, a proto bylo od ústního jednání podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu upuštěno.

V.

Ústavní soud shledává, že ústavní stížnost je důvodná.

Trestní řízení a vydaná rozhodnutí vykazují četné důkazní deficity, které způsobily, že o správnosti zjištění skutkového stavu vyvstávají důvodné pochybnosti. Pokud obecné soudy rozhodly o vině a trestu stěžovatele na základě extrémně rozporného a neúplného dokazování, porušily princip objektivní pravdy a princip presumpce neviny a zasáhly do sféry ústavně chráněných práv stěžovatele.

Za situace, kdy jediné přímé důkazy, obsahující celkové vylíčení události, tj. výpovědi obviněného a poškozeného (žádní další očití svědci nebyli zjištěni), jsou při popisu základních skutkových okolností rozporné až protikladné, bylo zapotřebí věnovat mimořádnou pozornost nepřímým důkazům. To se však nestalo. Důkazní pochybení obecných soudů spatřuje Ústavní soud zejména v těchto skutečnostech:

1. Nebyly náležitě objasněny okolnosti střelby, tj. součást objektivní stránky trestného činu, z níž lze odvíjet následné úsudky o zavi-

nění obviněného. Pro posouzení relevantního jednání (tj. pro rozřešení problému, zda šlo o střelbu zacílenou na tělo poškozeného, nebo zda šlo o varovnou střelbu do vzduchu, nebo zda šlo o náhodný výstřel vyšlý při potyčce) jsou důležité zejména tyto otázky, které nebyly provedeným dokazováním uspokojivě zodpovězeny:

- a) na kterém místě a jaké poloze se v okamžiku obou výstřelů nacházel poškozený;
- b) jaký byl směr (trasa letu) obou střel;
- c) jaká byla vzdálenost ústí hlavně střelející zbraně od zasaženého těla poškozeného;
- d) kterým ze dvou výstřelů byl zasažen poškozený.

Je bohužel skutečností, že pro řešení těchto otázek nebyly v přípravném řízení náležitě opatřeny všechny potřebné podklady, zejména nebyla nalezena jedna ze dvou vystřelených střel a ani poté, co bylo zjištěno, že tato střela neuvízla v těle poškozeného, nebyla vyvinuta žádná snaha o alespoň dodatečné nalezení této střely (např. opakovaným ohledáním místa činu, stěny domu apod.). V dokumentaci ohledání místa činu chybí topografický plán, zachycující přesně polohu jednotlivých stop (existuje pouze nepřesný náčrtek pořízený „od ruky“).

Důkazy, které o naznačených otázkách byly shromážděny v trestním řízení, jsou rozporné. Tak např. poškozený tvrdí, že při prvním výstřelu se nacházel za autem a při druhém výstřelu před domem u popelnic. Obviněný naproti tomu uvádí, že první výstřel (kolmo do vzduchu) vystřelil na výstrahu v okamžiku, kdy ho poškozený, který stál asi 70 centimetrů od levých předních dveří auta, bodal tyčí do hrudníku; druhý nezamýšlený výstřel prý padl při zápolení, kdy mu poškozený, stojící u levých předních dveří auta, páčil ruku, v níž obviněný držel nabitou pistolí, přes hranu staženého okénka.

K vysvětlení těchto a dalších rozporů mohlo nepochybně přispět odborné zkoumání z oboru kriminalistické balistiky. Orgány činné v trestním řízení se o to sice pokusily, avšak procesně vadným postupem a neúplné výsledky tohoto zkoumání nesprávně zhodnotily. Policejní orgán vyžádal u Odboru kriminalistické techniky a expertiz Správy hl. m. Prahy Policie ČR dvě odborná vyjádření (č. l. 116, 136), která byla poskytnuta (č. l. 119, 138). Zpracovatel tohoto odborného vyjádření kpt. Ing. K. Z. byl u hlavního líčení před nalézacím soudem dne 23. 5. 2007 vyslechnut nikoliv jako znalec, nýbrž jako svědek.

Tento zvolený postup odporuje kogentnímu ustanovení § 105 odst. 1

tr. ř. Vyžádání odborného vyjádření nebylo postačující, protože v tomto případě posuzované otázky z oboru kriminalistické balistiky byly velmi složité a bylo namístě přibrat znalce. Znalecké zkoumání složitých odborných otázek skýtá zásadně lepší předpoklady pro poskytnutí kvalitního a věrohodného důkazu, než pouhé odborné vyjádření. To je garantováno preciznější a podrobnější procesní úpravou znaleckého dokazování v trestním řádu (včetně práv poskytnutých obviněnému v ust. § 105 odst. 3 tr. ř. - právo vznášet námitky proti osobě znalce a proti formulaci otázek, což posiluje prvky kontradiktornosti řízení), vyššími nároky na ověřování odborné kvalifikace znalce zakotvenými ve zvláštních předpisech o znalcích (viz zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů), možností znalce požadovat přístup k relevantním informacím ze spisu a podílet se na provádění procesních úkonů (viz § 107 tr. ř.). Právní garancí za správnost znaleckého posudku je rovněž trestní odpovědnost znalce za trestný čin křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek podle § 175 tr. zák., která u zpracovatele odborného vyjádření neexistuje. Aniž by Ústavní soud chtěl jakkoli ovlivňovat konkrétní postup dokazování, domnívá se, že vzhledem k vysoké obtížnosti a závažnosti tohoto případu bylo

namístě vyžádat znalecký posudek přímo u vrcholového specializovaného znaleckého ústavu, kterým je Kriminalistický ústav Praha Policie ČR, v němž je k dispozici optimální personální a technické vybavení pro komplexní kriminalistické zkoumání.

V tomto případě nelze přehlédnout ani to, že policejní orgán při prvním dožádání o odborné balistické vyjádření neposkytl odborníkovi všechny podklady a materiály, které k řešení položených otázek byly nezbytně potřebné, jako byl protokol o ohledání místa činu a fotodokumentace a tyto podklady byly odborníkovi dodány až dodatečně s více než tříměsíčním zdržením. Za metodické pochybení lze pokládat i skutečnost, že k rekonstrukci činu dne 11. 7. 2006 byl přibrán jako konzultant jiný odborník (pplk. V. M.) než ten, který zpracovával odborné vyjádření (kpt. Ing. K. Z.).

V rámci balistického odborného zkoumání byly některé otázky opomenuty, ačkoliv dostupnými kriminalistickými metodami jsou řešitelné a jejich výsledky mohly poskytnout úplnější relevantní údaje. Nabízí se např. tyto nevyužité důkazní možnosti:

- nebyla provedena pokusná střelba, ověřující místo dopadu vyhozených nábojnic při různých polohách střílející zbraně, uváděných v rozporných výpovědích obvině-

ného a poškozeného; výsledky této experimentální střelby bylo možno porovnat s polohou nalezených stop-vyhozených nábojnic na místě činu;

- pokusnými srovnávacími zkouškami mohl být ověřen rozptyl povýstřelových zplodin vznikající při výstřelu ze zajištěné pistole daným typem střeliva a tyto výsledky mohly být srovnány se skutečností, že v okolí místa vstřelu na oděvu poškozeného nebyly povýstřelové zplodiny kontaktně difúzní metodou zjištěny; tyto srovnávací zkoušky mohly přispět k určení alespoň přibližného minimálního limitu vzdálenosti ústí hlavně od vstřelu;

- určení různých variant průběhu střelby (stanoviště a pozice střelce a zasažené osoby, směr a vzdálenost střelby) by vyžadovalo, aby bylo provedeno komplexní balistické zkoumání, při kterém by znalec měl k dispozici úplné podklady a byl přítomen na místě činu (např. při rekonstrukci) a mohl tak posoudit všechny situační okolnosti in natura, protože v laboratorních podmínkách jsou tyto okolnosti jen obtížné (pokud vůbec) rekonstruovatelné; tyto komplexní možnosti nebyly v dosavadním průběhu dokazování využity, z odborných vyjádření není patrné, že by jejich zpracovatelé zhlédli místo činu (při prováděné rekonstrukci byl

přítomen jiný odborník); v odborných vyjádřeních nejsou zvažovány všechny verze případu (např. v odpovědích na položené otázky 2, 3, 4 vychází odborné vyjádření ze dne 14. 9. 2006 toliko ze subjektivních údajů obviněného a poškozeného - viz č. l. 139 spisu).

2. Obecné soudy se nedostatečně vypořádaly s existencí zranění, které se nacházelo na těle obviněného. Osvětlení této otázky je přitom velice důležité pro vyřešení problému, zda je pravdivé tvrzení obviněného, že mu zranění způsobil svým útokem poškozený (což poškozený popírá) a zda tedy byly či nebyly dány podmínky nutné obrany.

Z lékařských zpráv (č. l. 64, 65), vystavených bezprostředně po inkriminované události, je objektivně zjištěno, že na hrudi obviněného se nacházela zhmožděnina s oděrkou o ploše cca 7 x 7 cm. Toto zjištění interpretoval nalézací soud jako prý rozporné s tvrzením obviněného, že jej poškozený bodl jen jednou do hrudi násadou, která má průměr „dva až tři centimetry“. Soud vyvodil, že prý „zranění nelze dát objektivně do souvislosti s poškozeným“ a navíc vyslovil ničím nepodložený a čistě spekulativní závěr, že „zranění již obžalovaný mohl mít před incidentem“ (č. l. 266).

Úvaha nalézacího soudu založená na disproporcii mezi velikostí

zhmožděnin a průměrem násady není přesvědčivá; z popisu události poskytnutého obviněným vyplývá možnost, že příčinou vzniku zhmožděnin mohlo být i jiné předcházející jednání poškozeného, který prý stojícího obviněného zatlačil tlakem otevřených dveří do auta na sedadlo řidiče („nacpal“ - č. l. 208). Prověření této verze by ovšem vyžadovalo uskutečnit konkrétní situační zkoumání s přihlédnutím k rozměrovým charakteristikám objektů; pouhá spekulativní, resp. laická úvaha je při dokazování nepoužitelná. Orgány činné v trestním řízení, jak to vyplývá ze zásady materiální pravdy a ze zásady vyhledávací (§ 2 odst. 5 tr. ř.), jsou povinny objasnit i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch obviněného; naznačenou eventualitou se proto měly orgány činné v trestním řízení zabývat ex offio i bez návrhu obviněného.

3. Ke škodě věci se orgány činné v trestním řízení nevypořádaly uspokojivě ani s vyhodnocením dalších biologických či jiných stop, které mohly osvětlit skutečnost, zda poškozený před střelbou útočil na obviněného násadou a zda jej zranil. Zásadním (a dnes bohužel již asi nenapravitelným) pochybením bylo, že policejní orgány na místě činu nezajistily celou násadu a spokojily se pouze sejmutím vlákna zachyceného na násadě; pokud by byla k dis-

pozici celá násada, naskýtala by se možnost laboratorního zkoumání, zda se na ní eventuálně nenacházejí i jiné, např. biologické mikrostopy (krev apod.). Podobně policejní orgány opomenuly zajistit triko obviněného, na němž (dle tvrzení obviněného) mohla být přítomna krev ze zranění.

Nevyužita však zůstala též existující možnost pokusit se alespoň o druhové určení skupinových vlastností zajištěného textilního vlákna. Poté, co dožádaný odborník odmítl poskytnout odborné vyjádření s odůvodněním, že neobdržel žádný srovnávací materiál (č. l. 132), mohl policejní orgán trvat alespoň na poskytnutí popisu vlastností zajištěného vlákna, event. se mohl pokusit o opatření alespoň náhradního srovnávacího materiálu (např. druhově shodného trika). I když je jisté, že důkazní hodnota takového zjištění by byla značně omezená, přece jen, při celkovém nedostatku jiných důkazů, by i takové zjištění mohlo mít svou cenu. Není vyloučeno, aby se orgány činné v trestním řízení dodatečně o obstarání takové informace pokusily, protože zajištěná stopa-vlákno je k dispozici.

Z důvodů výše uvedených se Ústavní soud domnívá, že způsob provedení a hodnocení důkazů v této věci trpí závažnými vadami, které dosahují ústavněprávní dimenze. Ústavní soud ustáleně judikuje, že

zásadně se necítí být povolán k tomu, aby přehodnocoval důkazy, které obecné soudy provedly, a tím zasahoval do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81, čl. 90 Ústavy). Na druhé straně však je Ústavní soud nejen oprávněn, ale i povinen posoudit, zda řízení jako celek bylo spravedlivé a zda v něm nebyla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele.

Ústavní soud ve své konstantní rozhodovací praxi vymezil podmínky, za nichž nesprávná aplikace normy jednoduchého práva obecnými soudy vede k porušení ústavně zaručeného práva či svobody (k tomu srov. např. nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 173/02, sp. zn. I. ÚS 733/01). Jednou z nich je případ svévolné aplikace normy jednoduchého práva ze strany obecného soudu, a to za situace, kdy právní závěr obecného soudu je „v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými a právními zjištěními“ (např. III. ÚS 84/94, III. ÚS 166/95, I. ÚS 401/98, II. ÚS 252/99, I. ÚS 129/2000, I. ÚS 549/2000, III. ÚS 694/02, IV. ÚS 433/02).

Podle přesvědčení Ústavního soudu k takovému nesouladu došlo i v daném případě. Obecné soudy provedly rozporné a neúplné hodnocení důkazů a zjištěný skutkový stav rekonstruovaly v rozporu

s provedenými důkazy, čímž porušily základní práva stěžovatele obsažená v článku 36 odst. 1 Listiny. Odvolací i nalézací soud nedostály požadavkům plynoucím ze zásady in dubio pro reo, zakotvené v článku 40 odst. 2 Listiny. Ústavní soud zde odkazuje i na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který opakovaně konstatoval, že každý případ, který vyvolává důkazní pochybnosti, musí být vykládán ve prospěch obviněného (viz např. rozsudek ve věci Barberá, Messeque a Jabardo proti Španělsku z roku 1988, A-146).

Dokazování v této věci neposkytuje spolehlivý podklad pro spravedlivé rozhodnutí o vině a trestu stěžovatele. Obecné soudy nevyvrátily přesvědčivě a procesně nezpochybnitelným postupem obhajobu obviněného, že jednal ve stavu nutné obrany poté, co ho nejprve napadl poškozený. Lze dodat, že teprve až poté, co by bylo spolehlivě zjištěno, že prvním útočníkem byl poškozený, by mohlo nastoupit posouzení otázky přiměřenosti této nutné obrany či případného excesu ze strany obviněného. Za daného (nedostatečně zjištěného) skutkového stavu je ovšem posuzování této otázky předčasné.

Nedostatečně zjištěný skutkový stav neposkytl spolehlivou oporu ani pro náležitou právní kvalifikaci skutku. Obecné soudy kvalifikovaly

skutek jako pokus ublížení na zdraví (těžké újmy) podle § 8 odst. 1, § 222 odst. 1 tr. zák. Prvoinstanční soud v odůvodnění rozsudku dovozuje, že skutek byl spáchán v nepřímém úmyslu („obžalovaný... si byl vědom a srozuměn s tím, že střelná zbraň je zbraň způsobit nejen těžkou újmu na zdraví, ale i smrt...“ - str. 7 rozsudku), odvolací a dovolací soudy dokonce dovozují, že šlo o jednání v přímém úmyslu (str. 5 usnesení odvolacího soudu, str. 7 usnesení dovolacího soudu). Tyto úvahy soudů jsou nedostatečné, či dokonce chybně zdůvodněné. To se projevuje i ve skutkové větě výroku odsuzujícího rozsudku, která je neúplná a nepřesná. K výstižnému popisu úmyslu nestačí konstatování, obsažené ve skutkové větě výroku odsuzujícího rozsudku, že obviněný „použil ... neoprávněně ... pistoli... a jedním z výstřelů ho zasáhl do břicha..., čímž mu způsobil poranění..., čehož si musel být vědom...“. Stejnými slovy by totiž mohl být popsán i skutek, který by byl spáchán toliko z vědomé nedbalosti.

Trestněprávní teorií je všeobecně uznáváno, že závěr o eventuálním úmyslu, tj. o tom, že pachatel věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn [§ 4 odst. b) tr. zák.], musí být

opřen o konkrétně zjištěné skutečnosti (stejně viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 37/03). Nepřímý úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat. Závěr o úmyslu lze učinit i z objektivních skutečností, např. z povahy činu a způsobu jeho provedení (srov. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 433/02), avšak musí se tak stát po velmi detailním dokazování a všestranné analýze jednání, např. prokázáním, zda střelba byla vědomě zacílena do prostoru, kde se nacházela oběť. K prokázání subjektivní stránky nestačí pouhá skutečnost, že tělo oběti bylo zasaženo - k tomu totiž může dojít i nahodilými okolnostmi (vychýlením střely, neočekávaným pohybem oběti apod.). V daném případě nezbytným předpokladem pro závěr o srozumění pachatele se zamýšleným následkem je prokázání toho, že pachatel si daný následek představoval jako možný a nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit následku (viz např. Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná část. 5. vyd. Praha : ASPI 2007, str. 236). Nic takového v posuzovaném případě nebylo prokázáno a už vůbec nebylo prokázáno nic, co by snad mohlo svědčit dokonce o přímém úmyslu, jak dovozují odvolací a dovolací soudy.

Obiter dictum Ústavní soud ještě dodává:

Přesvědčivost rozhodnutí odvolacího soudu je nesporně snižována několika nepřesnostmi a nekorektními interpretacemi, obsaženými v odůvodnění jeho usnesení. Tak např. na str. 3 tohoto usnesení odvolací soud vyslovuje souhlas s údajným zjištěním nalézacího soudu, že „poškozený chtěl udeřit násadou od mopu do vozidla poškozeného (správně má být „obžalovaného“ - poznámka Ústavního soudu) a právě v okamžiku náprahu byl zasažen dalším výstřelem z pistole obžalovaného...“. Ve skutečnosti nic takového nalézací soud ve svém rozsudku netvrdí, nýbrž vychází z verze, že poškozený nejprve uslyšel druhý výstřel a teprve potom vzal násadu a chtěl udeřit do automobilu obviněného.

Jestliže ze zjištění znalce psychologa, že obviněný je „racionální člověk, bez emocionální zátěže“, dovozuje odvolací soud závěr, že právě „takováto okolnost činí jeho jednání mimořádně nebezpečným“ (str. 5 usnesení), je takováto, pro obviněného nevýhodná interpretace zjevně nesprávná. Ve skutečnosti konstatování těchto psychologických vlastností je hodnotově zcela neutrální a o „mimořádné nebezpečnosti“ jednání nijak nesvědčí.

Také tvrzení odvolacího soudu, že „svůj hluboký odpor vůči tako-

výmto osobám (míněno takovým, které požíly alkohol - pozn. Ústavního soudu) vyjádřil obžalovaný v právu posledního slova, kdy sám sebe situoval do pozice milovníků všeho živého s výjimkou lidského, nechráněného druhu“, z čehož odvolací soud dokonce vyvozuje „jednoznačný názor, že trest měl být uložen v důraznější výměře“, se Ústavnímu soudu jeví jako naprostá dezinterpretace skutečně použitých slov obžalovaného (viz protokol o hlavním líčení č. I. 249).

Takováto, v neprospěch obviněného vyznívající a přitom mylná interpretace výsledků dokazování zpochybňuje objektivitu soudního rozhodování a je schopna zavdat pochybnosti o dodržování ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces.

Závěrem tedy Ústavní soud konstatuje:

V daném případě obecné soudy provedly rozporné a neúplné dokazování a důkazy chybně hodnotily, čímž porušily základní práva stěžovatele. Extrémní porušení těchto zásad, zakotvených již na úrovni „obyčejného“ práva, tj. na úrovni trestněprocesních pravidel obsažených v trestním řádu, vedlo v posuzovaném případě k dotčení ústavně chráněného práva na spravedlivý soudní proces, obsaženého v článku 6 Úmluvy a k nedodržení principu zákonnosti postupu orgánů státní moci,

stanoveného v článku 2 odst. 3 Ústavy a v článku 2 odst. 2 Listiny. Obecné soudy nedostály požadavkům plynoucím ze zásady in dubio pro reo, zakotvené v článku 40 odst. 2 Listiny.

Proto Ústavnímu soudu nezbylo, než ústavní stížností napadená rozhodnutí dle ustanovení § 82 odst. 2 a 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušit.

Zrušením rozhodnutí uvedených ve výroku tohoto nálezu se vytváří prostor pro postup podle ustanovení § 314h až § 314k tr. řádu. Obecné soudy by se měly pokusit doplněním dokazování zjistit skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Provedené důkazy musí zhodnotit podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Pokud by ani po doplněném dokazování nebylo možno dosáhnout praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. pokud by v daném kontextu zůstaly důvodné pochybnosti, jež nelze odstranit ani provedením dalších důkazů, bylo by nutno, v souladu se zásadou presumpce nevinu (§ 2 odst. 2 tr. ř.) a z ní vyplývající zásadou in dubio pro reo, rozhodnout ve prospěch obžalovaného.

zdroj: <http://nalus.usoud.cz>

Připravila: Mgr. Barbora Frantová